

ZEYNEP TOSUN TASARIMLARINDA GİYİM KUŞAM ARACILIĞIYLA KÜLTÜR AKTARIMI

H. Nurgül BEĞİÇ* & Dilem DOĞAN**

Öz

Toplumları birbirinden ayıran özelliklerin başında kültürel farklılıklar gelir. Kültür, geleneğin yaşaması gelenek ise tarihsel süreçteki somut ve soyut değerler bütününe sahip çıkılmasını sağlar. Küreselleşmenin etkisiyle bu çeşitlilikler yok olmakta ve tektipleşmeye doğru gitmektedir. Bu bağlamda gelişen teknoloji ile moda sektörünün uluslararası giyim markalarının etkisiyle sosyo ekonomik ve sosyo kültürel yaşam biçimleri değişmekte ve giyim kuşam kültürleri giderek yok olmaktadır. Toplumsal ve kültürel açıdan yeni nesil, dönem modasına uygun tasarımcıları örnek almaktadır. Bu sebeple tekstil ve moda tasarımcıları etnik olan kumaşları, giyim kuşam donatılarını, motifleri, renkleri ve süslemeleri tasarımlarında yer vererek yaşatılması ve tanıtılmasına elçilik etmektedirler. Bu gelişmelere bağlı olarak Türk kültüründe yer alan çeyiz geleneği içerisinde ev ve giyim donatılarında kullanılan süsleme (bezeme) aracı olan tel kırma, kanaviçe işlemlerde moda tasarımcısı Zeynep Tosun tarafından yeni tasarımda yer vermiş kültürün tanıtılmasına aracılık etmiştir.

Çalışmada, geleneksel el sanatlarının sürdürülebilirliği anlamında güncel moda tasarımlarının buluşması hedeflenmiştir. Bu hedefleri kullanan moda tasarımcısı Zeynep Tosun' un tasarımlarında geleneksel el sanatlarından faydalanarak hazırladığı 2023 ZT markası adı altında Anadolu' dan Sirius' a, 2021 İlkbahar Yaz Couture Apasas Özel Tasarım ve 2018 Haute Couture Harem Geceleri kapsül koleksiyonları incelenerek tanıtılacaktır. Anadolu'nun kültürel motifleri, renkleri ve dokularıyla Sirius'un mistik atmosferi veya Harem gecelerinin bir araya getirilerek ortaya çıkarılmıştır. Bu koleksiyonlar, el sanatlarının zenginliği ve çeşitliliği moda tasarımı bağlamında desteklemiştir. Tasarımlarında yer alan tel kırma tekniği, Anadolu'nun pek çok yerinde farklı isimlerle üretilmekte ve günümüze kadar gelen bu süsleme tekniği tasarımcının ilgi odağı olmaktadır. Bartın işi olarak da bilinen “tel kırma” giyim, tekstil ve ev donatısında kendine özel araç ve gereçlerle yapılmaktadır. Tasarımlarda yer alan işleme detayları modacının geleneği geleceğe aktarma prensibi ile koleksiyonlarında görülmektedir. Bu araştırma nitel araştırmanın veri toplama araçlarından biri olan doküman analizi yöntemi ile yapılmıştır. Araştırmanın kapsamı moda tasarımcısı Zeynep Tosun hakkında bulunan yazılı ve medyadaki kaynaklar, sosyal medya da yer alan haberler oluşturmaktadır. Zeynep Tosun'un çalışmaları, moda dünyasında ve aynı zamanda Anadolu kültürel mirasının korunması ve yaşatılması açısından önemlidir. Geleneksel el sanatlarının sürdürülebilirliği modern tasarımlarla buluştuğu bu koleksiyonlar, Türk modasının uluslararası alandaki tanınırlığını arttırmakta, yerel kültürün ve el sanatlarının değerini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: kültür, Zeynep Tosun, tasarım, moda, tel kırma.

* Doç. Dr., begicnurgul@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5727-7516, İzmir Demokrasi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İzmir / Türkiye.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, dlm.dogan@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1841-0123, İzmir Demokrasi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir / Türkiye.

ZEYNEP TOSUN DESIGNS FROM CLOTHING CULTURE TRANSMISSION

Abstract

Cultural differences are one of the primary factors distinguishing communities from each other. Culture ensures the preservation of tradition, which in turn maintains a collective of tangible and intangible values throughout historical processes. With the impact of globalization, this diversity is diminishing, and homogenization is taking place. Concurrently, advancements in technology are altering socio-economic and socio-cultural lifestyles through the influence of international clothing brands in the fashion sector. As a result, traditional clothing cultures are gradually disappearing, with the younger generation looking up to designers who align with contemporary fashion trends. Consequently, textile and fashion designers serve as ambassadors for the preservation and promotion of ethnic fabrics, garments, motifs, colors, and embellishments in their designs.

In light of these developments, Zeynep Tosun, a fashion designer, has incorporated elements of Turkish culture, particularly the decorative technique of "tel kırma" (wire breaking), into her new designs within the trousseau tradition. In the study, it is aimed to bring together current fashion designs in terms of sustainability of traditional handicrafts. Using these goals, the 2021 Spring Summer Couture Apasas Special Design and 2018 Haute Couture Harem Nights capsule collections, from Anatolia to Sirius, under the 2023 ZT brand, prepared by fashion designer Zeynep Tosun, using traditional handicrafts in her designs, will be examined and introduced. These collections blend the cultural motifs, colors, and textures of Anatolia with the mystical atmosphere of Sirius or the elegance of Harem nights to create unique pieces. This approach supports the richness and diversity of handicrafts within the context of fashion design. The "tel kırma" technique, also known as "Bartın işi" (Bartın work), is produced under various names across many regions of Anatolia and has become the focus of the designer's interest, being applied to clothing, textiles, and home decor with its distinctive tools and materials.

The intricate details in the designs reflect the designer's principle of transmitting tradition to the future through her collections. This research was conducted using the document analysis method, which is one of the data collection tools of qualitative research. The scope of the research consists of written and media sources about fashion designer Zeynep Tosun and news on social media. Zeynep Tosun's work holds significant importance not only in the fashion world but also in the preservation and promotion of cultural heritage. These collections, where traditional handicrafts meet modern designs, enhance the international recognition of Turkish fashion, emphasizing the value of local culture and handicrafts.

Keywords: culture, Zeynep Tosun, design, fashion, tel kırma.

Giriş

Tarih boyunca farklı coğrafyalarda yaşayan topluluklar beslenme, barınma ve giyinme gibi temel ihtiyaçların karşılanması için sürekli olarak arayışa girmişlerdir. Bu arayışlar onların farklı hammaddeler yardımıyla giyim alanında değişimler oluşturmalarına zemin hazırlamıştır. Tarih öncesi çağlardan itibaren başta doğa şartlarından kendilerini korumak ve örtmek amacıyla tekstilin dolasıyla giyimin ve zamanla giyim kuşam kültürünün ortaya çıkmasına öncülük etmişlerdir.

Giyinme/örtünme öncelikli olarak bir ihtiyaçtır. Dış etkenler, iklim şartları gibi farklı sebeplerden korunma amacıyla ortaya çıkmıştır. İlk insanların var olmasıyla hayatımızda yer edinen giyim, ilk olarak bitkilerin liflerinden, avladıkları hayvanların tüylerinden ve derilerinden elde edilmiştir. Yaşamsal bir ihtiyaç olan giysi, insanların bedenlerini çeşitli ihtiyaçlar doğrultusunda kullandığı farklı elyaf, ip, kumaş, aksesuar gibi malzemeler barındıran alt, üst, iç, dış giyim gibi çeşitleri bulunun bir obje olarak görülmüştür. Zamanla toplulukların gelişmeye başlaması onların bir araya gelerek yaşam sürdürmesini sağlamıştır. Bu durum sosyal toplulukların oluşmasına ve paralel olarak giyim kuşam kültürünün ortaya çıkmasına da zemin hazırlamıştır (Begiç ve Öz,2019:182).

Kültür yaşayan, değişen ve gelişen bir dinamiktir. Sürekli olarak nesilden nesile aktarılan, toplumla beraber uzun yıllar boyunca yaşam süren gelenekleri içinde barındırır. Yaşam standartlarından şekillenerek oluşan gelenek, toplumun kimliğini, benliğini, maddi ve manevi yanlarıyla bir bütün halinde birleştirerek diğer farklı topluluklardan ayrılmasını sağlamaktadır. Kültürler arasında bir ilişki oluşmasında kullanılan gelenek, tarihsel süreçte geçmişle gelecek arasında bağlantının sağlanmasında temel kaynaktır. Toplumların kültürel yapılarına, buldukları koşullara göre giyim şekilleri de çeşitlilik göstermiştir (Begiç ve Öz,2019:475). Bu bağlamda bir topluma farklı kimlik kazandıran ve onu diğerlerinden ayıran en önemli özelliklerin başında gelenekleri gelmektedir. Türkler de tarih boyunca kendilerine has geleneklerini oluşturmuşlardır. Giysilerinde, kültürlerinde tarihi geçmişlerinde var olan konar göçerlik (Begiç ve Öz,2020:57) ve göçebe yaşamdan yerleşik yaşama geçiş oldukça etkili olmuştur. Başlangıçta örtülerek doğa koşullarından korunmak için kullanılan giyim eşyaları zaman içinde sosyal, ekonomik, kültürel ve dini değerlerden etkilenerek bölgesel ve milli özellikleri yansıtmıştır. Türk kültürü içinde var olan geleneksel el sanatları toplumda farklılaşan yaşamsal ihtiyaçlarla beraber sürekli gelişim ve değişim içerisinde dir.

Türklerin giyim kuşamı, tarih sahnesinde uzunca bir süre yer almalarından ve çok geniş bir coğrafi alana yayılmalarından kaynaklı olarak çok çeşitli ve kendine has özellikleri barındırmaktadır (Kaya Durmaz,2019:29). Giyim kuşam pek çok kültür, din, gelenek, yaşam gibi faktörlerin bağlamında etkilenmiş ve çeşitlenmiştir. Her bölgede her yörede her şehir ve her köyde kendi içinde oluşurken değişimler, etkilenmeler ve etkilenmeler farklılıkların oluşmasına olanak sağlamıştır.

Binlerce yıllık tarihi bir geçmişe sahip olan Anadolu coğrafyası zaman içinde pek çok medeniyetin uğradığı bir yer olmuştur. Orta Asya' dan Anadolu' ya, Anadolu' dan Balkanlar' a toplumlar arasında birbirleri ile etkileşim içinde olmalarını birbirlerinden etkilenmesini sağlayarak geniş bir kültürel çeşitliliğin oluşmasını sağlamıştır. Böylece Anadolu coğrafyasının her yerleşim bölgesinde malzeme, teknik, biçim, kullanım alanı ve süsleme özellikleri bakımından farklılıklar gösteren zengin giysi çeşitliliği Türk giyim kuşam kültürünün oluşturmuş ve kültürel miraslarımız arasında bulunmasını sağlamıştır (Koca ve Koç,2016:239).

Giyim kuşam, kişilerin toplumda kendilerine atfedilen sosyal statü, kültür, inanç, kimlik olgularını gösterir. Bunun yanı sıra giyim kuşam, sosyokültürel ve ekonomik, psikolojik, dini, siyasi, kişilerin ayrıştırılmasında sözsüz iletişim aracı olarak kullanılmıştır. Giyim kuşam kültürü günlük ihtiyaçlarla birlikte doğmaya başlamış daha sonra tarihsel süreçte kültürün bir parçası olarak kendine yeni ifade biçimlerine bürünmüş ve bilgi birikimleri sağlayarak oluşmuştur. Bu durum, aslında insanların kıyafetlerinde kendilerini ifade etme ya da farklı sebeplerin etkisinden kaynaklı olarak temel ihtiyacı gidermesi dışına çıkmasını sağlamış ve giysilerinde gözüne güzel gelen ve dikkat çekici süslemelerde bulunmuşlardır (Begiç ve Öz,2019:182).

Süsleme, temel giyim ihtiyacı gibi insanların kendilerini farklı, gösterişli, özel ve güzel görme istekleriyle beraber hep var olmaktadır. İnsanlar çevrelerinde bulunan duvar resimlerinden kendilerine has giysi, örtü, ev, eşya, araç ve gereçlere kadar bu isteklerini süslemeler yaparak gerçekleştirmişlerdir. “Süsleme, farklı teknik, materyal, renk, motif, biçim vb. özellikleri bir arada kullanarak özgün, çarpıcı ürünler oluşturma sanatıdır” (Akınarlı ve Bulat,2016:169).

Giyimde süsleme arzusu insanların başkaları tarafından beğenilmesinden çok insanların kendi kültürlerinin yansımalarının etkisiyle şekillenmektedir. “Giyim süsleme, giysiye veya kumaşa estetik bir değer kazandırmak amacıyla, motifleri yerleştirme sanatı olarak bilinmektedir” (Aygün,2020:1232). Zaman içinde süsleme olgusu bir ihtiyaç durumuna gelmiştir. Bu durum süslemeyi yaşama taşımış ve çeşitli teknik, yöntem ve malzemeler doğrultusunda süslemenin yayılmasını ve üretilmesine imkân sağlamıştır (Bahar,2013:140).

El sanatları, maddi kültür mirasının önemli bir parçasıdır. El sanatları yaşanan coğrafi şartlar içerisinde bireylerin elde ettiği hammadde ve araç gereçler yardımıyla kendi duygu ve düşüncelerini ifade ederek hem sanatsal açıdan hem de kültürel ve sosyal bakımdan geleneksel bilgiyi yaşanan dönem anlayışına uygun olarak üretilmesidir. Değişen dünyada teknolojik gelişmelerin hızlanması el sanatlarının fazlaca zahmet, emek ve zaman almasından kaynaklı olarak üretimleri bir o kadar gerilemiş ve yavaşlamıştır. Bu durum pek çok moda tasarımcısı tarafından fark edilip geleneklerinden beslenme anlayışına uygun olarak yeniden tasarlanarak üretilmeye başlanmıştır. Zeynep Tosun bu tasarımcılardan birisidir. Günümüzde birçok modacı kendisini geçmişten aldığı geleneksel bilgiyi tasarımlarında kullanarak farklı bir konuma getirdiği görülür. Yaşayan tarih olarak değerlendirebileceğimiz el sanatları birçoğu kaybolmaya yüz tutmuş zanaatlar arasında iken işlevine devam eden ve yörede bu zanaatlardan geçimini sağlayan ustalar tarafından az da olsa yapımına devam etmektedir.

Çalışma giyim kuşam tasarımlarında geleneksel el sanatlarından birisi olan tel kırma tekniğiyle işlenmiş ürünleri giysilerinde kullanan Türk moda tasarımcısı Zeynep Tosun’ un giyim tasarımları incelenmesidir. Bu doğrultuda Zeynep Tosun’ un çeşitli koleksiyon tasarımlarından Anadolu’ dan Sirius’ a, Apasas Özel Tasarım ve Harem Geceleri Couture ürünlerinden tel kırma örnekleri tanıtılacaktır. Tanıtımı yapılacak olan koleksiyonların gelecek nesillere aktarılmasında el sanatlarının güncel tasarımlarda kullanılması, geleneğin devamlılığı ve sürdürülebilirliği bakımından önemlidir.

1. Tel Kırma Tasarımları

Günümüzde her kültürde olduğu gibi Anadolu kültüründe de farklı işleme tekniklerinde üretilmiş ve sürdürülebilirliği sağlanmış pek çok geleneksel el sanatı bulunmaktadır. Tel kırma, Bartın ili ile özdeşleşmiş ve 2009 yılında Bartın işi olarak tescillenen tel kırma (Demir ve Varol,2019: 3142), çeşitli bölgelerde tel sarma, şamaka işi, çakma gibi farklı isimleri de bulunan geleneksel el sanatları arasındadır (Beğiş ve Öz,2019:183). Geleneksel sanatlarda kullanılan tekniklerden biri olan tel kırmaya merak ve ilgiyi artırma, tekniğin tanıtımının sağlanması, kullanım alanları artması ve sürdürülebilirlik sağlanması amacıyla tercih edilen tel kırma, giyim kuşam alanında Zeynep Tosun Haute Couture koleksiyonları örnek olarak aktarılmıştır.

Tel kırma, yassı metal biçimde telin değişik kratta gümüşle kaplanarak iplik ve tek gözlü yassı iğne yardımıyla çapraz şekilde yapılan türüdür (Barışta,1999:229). Diğer nakış tekniklerinden çok farklı olan tel kırma görünüşü itibarıyla de göz alan ve dikkat çekici bir özelliğindedir (Görsel1). Genellikle ürünlerin süslemelerinin zenginleşmesinde kullanılmakta olan bir iğne çeşididir (Sürür,1976:39). Tel, makas kullanılmadan katlanıp koparılması yapıldığı için tel kırma olarak adlandırıldığı bilinmektedir (Beğiş ve Öz,2019:183). Tel kırma genellikle ince ve delikleri belirgin olan tül, tülbent, mermerşahi vb. kumaşlar (sayılabilen) üzerinde yapılmaktadır (Karaçorlu ve Yetim,2016:1119). İğnesi arkasından tel geçirilebilmesi için yassı şekildedir ve bir ucu sivri diğer ucu daha geniş özel bir iğnedir (Gören,2021:68) (Görsel 2).

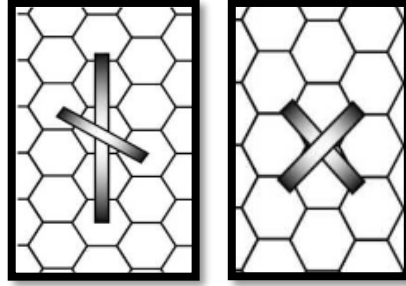

Görsel 1: Tel kırma işlemesi (URL-1).

Görsel 2: Tel kırma iğnesi ve Tel kırma ipliği (URL-2).

Tel kırma yapılırken (+) artı şeklinde ve (x) çarpı şeklinde olarak iki tekniği bulunmaktadır (Görsel 3). Bu teknikler yan yana getirilerek motifler oluşturulmaktadır (Karaçorlu ve Yetim,2016:1119).

Görsel 3: (+) Artı puan / (x) Çarpı puan (Karaçorlu ve Yetim,2016:1119).

Tel kırma yapılırken ipliği sayılabilen, dokunmuş ve sert olmayan tülbent, mermerşahi, keten, ipek, naylon gibi kumaşlar tercih edilmektedir. Geçmişte insanlar boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla ve kızların çeyizlerinin vazgeçilmez parçaları arasında olan tel kırma, ev ve düğün geleneklerinde kendine kullanılmak için yer edinmiştir (Gören,2021:26) (Görsel 4).

Görsel 4: Tel kırma örnekleri (Doğan arşivi, 2023, URL-3).

Tel kırma ilk yapıldığı yapıldığı zamanlarda genellikle başörtüsü, yatak örtüsü, yastık, kırlent, gelin bohçası vb. gibi eşyaların süslenmesinde tercih edilmiştir. Ancak şimdilerde birçok çeşitli ev ve giyim donatısının süslenmesinde tel kırma sıklıkla görebilmekteyiz (Görsel 5-6-7).

Görsel 5: Tel kırma havlu seti (Tansuğ, 2021).

Görsel 6: Tel kırma Kütahya gelin başı (Tansuğ, 2021).

Görsel 7: Tel kırma çanta (Paksoy, 2003).

Gelişen teknoloji, sanayi ve endüstri dallarının geleneksel el sanatlarının kullanımının gözle görülür şekilde azalmasına ve yok olmasına sebep olduğu bilinmektedir. Bu gibi sebepler gelecek kuşaklara tarihin,

kültürün, geleneğin aktarılmasına büyük engel oluşturmaktadır. Bu durumun farkında olan pek çok moda tasarımcısı kendi kültürlerinden beslenerek tasarımlar oluşturmaktadır. Zeynep Tosun, Dice Kayek, Gönül Paksoy, Dilek Hanif, Zuhâl Yorgancıoğlu, Atıl Kutođlu ve Başak Cankeş gibi moda tasarımcıları dokuma, örme, işleme gibi sanatların varlığını koruyarak çalışmalarına geleneksel el sanatlarını dahil etmektedirler.

2. Moda Tasarımcı Zeynep Tosun

Her toplum kültürel birikimlerini kuşaktan kuşağa aktararak sürdürmüş, değişen şartlar ve yaşam biçimleri karşısında yaşanan döneme özgü oluşturulan gelenekler azalarak da olsa günümüze kadar gelmişlerdir (Begiç ve Öz,2018:114). Fakat üretici, yaratıcı, güncel ve geleneksel olgular giyim tasarım dünyasında hızla değişen beğeni ve istekler çerçevesinde şekillenmektedir. Geçmişten geleceğe aktarılan kültürün bugünün giysilerinde çeşitli süsleme teknikleriyle değerini ve gücünü artırmaktadır. Tel kırma tekniği, tekstilde süsleme ve işleme alanında kullanılan ve günümüz moda tasarımında geleneksel el sanatına olan ilgiyle beraber, moda tasarımcılarının ilham aldığı bir kaynak olarak tercih edildiği görülmektedir. u örneklerden biri de moda tasarımcısı Zeynep Tosun' dur.

Zeynep Tosun, geleneksel ve modernin birlikte harmanlandığı Anadolu'nun kültürel mirasını geleceğe taşımaya çalışan el sanatlarını yenilikçi tasarımlarla bir araya getiren moda tasarımcısıdır. Kendi Türk kültüründe bulunan geleneksel el sanatları işleme teknikleri, her bir parçanın kendine ait hikayeleriyle tasarımlarında yer almaktadır. Zeynep Tosun, terzi olan annesinin atölyesinde bu mesleğe olan ilgisini keşfettikten sonra Milano' da eğitimini tamamlayıp moda tasarımcısı olarak atmış ve katıldığı yarışmada üçüncü olarak genç tasarımcı ödülü almıştır.

Moda tutkusunun çocukluğundan beri geldiği ve modanın direk içine doğduğundan bahseden Tosun, anne ve anneannesinin çok iyi terziler olduğunu ve annesinin atölyesinde yetiştiğini söylemektedir. Meslek olarak modayı seçmesini ise ikinci üniversitesinde okuması ve Alberta Ferretti' de çalışmaya başlamasıyla olduğunu, meslek hayatında 4. yılında kendi markasını kurduğunu ifade etmektedir. Tasarımlarında eklektik, etnik ve modern kavramlarını ele alarak oluşturan Tosun, birçok şeyi birleştirmekte aynı zamanda zıtlıkları bir arada kullanarak cesur ve hikayesi olan tasarımlar kendi başlarına bile en ufak detaydan en büyük görünüme kadar anlatmaktadır (Soyel,2022:62).

Tosun tasarımlarında Anadolu coğrafyasının kadim el sanatlarını kadın işçilerin ellerinde markasının imzası olarak yer vermektedir. Tasarımcıların markalarında kendine ait imza kullanması, tasarımların görüldüğü an kime ait olduğu tahmin edilebilir duruma getirmektedir. Bu durumda tasarımcı özgünlük kavramının peşinden kimlik oluşturarak kendi kültür ve geleneğinin araştırma ve incelemelerini detaylı bir şekilde gerçekleştirmelidir (Gündüz,2022:67).

Hazır giyim ve Haute Couture sektöründe adından sıklıkla bahsettiren Tosun, tasarımlarında hem geleneksel el sanatlarını hem de bu sanatları icra eden Anadolu kadınlarını tasarımlarının üretim süreçlerine dahil etmektedir. Günümüz teknolojilerinin çeşitli araç ve gereçlerle gelişimleri sağlanırken aynı zamanda pek çok fikirlerinde paylaşılmasında olanak sağlamaktadır. Bu durum moda sektörünü olumlu yönde etkileyerek sıklıkla kullanılmasını, markaların daha ulaşılabilir ve fark edilebilir hale gelmesini sağlamıştır.

Kendini hem yurt içi hem de yurt dışı moda sektöründe duyuran Tosun, kendi markası dışında farklı markalarla giyim koleksiyonları, özel projeler ve global markalarla da iş birlikleri yapmaktadır. Aynı zamanda Lady Gaga, Lara di Lara, Favela Punk, Nicole Scherzinger, Mimi Leblanc gibi pek çok yabancı sanatçıların, Hande Erçel, Zehra Güneş, Müge Boz, Başar Dizer Tatlıtuğ, Rachel Araz Kiresepi gibi pek çok yerli sanatçının giyiminde tercih edilmiştir (Görsel 8).

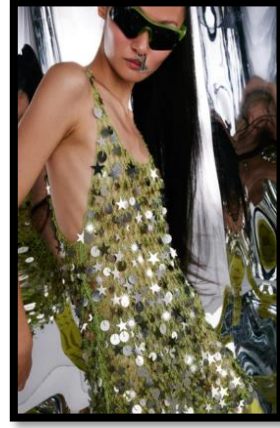

Görsel8: Zeynep Tosun tasarımları (URL-4).

Sürdürülebilirliği desteklemekte olan Tosun, materyal seçimlerinde kendi atık kumaşlarından oluşan keseler yaparak paketlemektedir. Bu öğretinin anadan kıza ustadan çırağa şeklinde devam edecektir.

Anadolu' nun kültürel mirasını geleceğe taşımaya çaba gösteren moda tasarımcısı el sanatlarını modern ve yenilikçi tasarımlarla bir araya getirmektedir. 2023 yılında ZT markası adı altında 54 parçadan oluşan, 20-35 yaş grubuna hitap eden markanın ilk koleksiyonunu Göbeklitepe' den esinlenerek tanıtmıştır. Güneşin doğduğu yer anlamına gelen ve Sirius takım yıldızlarının hizalanmasıyla yapıldığına inanılan

Anadolu' nun en eski yapılarından Göbeklitepe' ye "From Anatolia to Sirius" olarak koleksiyon atfedilmektedir (Görsel 9).

Görsel 9: From Anatolia to Sirius koleksiyonu, 2023 (URL-5).

Yeşil, turuncu, bej ve taş renklerinin hâkim olduğu koleksiyonda renkler Anadolu ovaları, güneş doğumu ve güneş aracılığıyla oluşan klorofilden gelmektedir. Moderne edilmiş ve gelenekselin ön planda olduğu etnik el işlemleri, keten etamin kumaşlarla parlak dokuların birlikteliği ile zıtlıkların vurgusu yapılmaktadır. Kastamonu işi el yapımı yeniay, dolunay, güneş, yıldız şeklinde kumaşlar üzerine pullarla işleme yapılmış desenlere sahip kumaşlardan elbise, etek, büstiyer, şapka, pelerin, korse, ceket ve pantolon tasarımları dikkat çekici özelliğindedir.

Tekstil alanı sanayileşme ile gelen teknolojik gelişmeler tarafından olumlu olumsuz pek çok yönden etkilenmiştir. Daha önceleri el sanatları uzun uğraşlar, emekler sayesinde oluşturulurdu ve evin geçim kaynağı bir bakıma el sanatları ile yapılan ürünlerden karşılanırdı. Eskiden geleneksel olan, değerli olan ürünler şimdi bu teknolojilerle üretilir hale gelmiş ve seri üretimin getirisi olarak daha kısa süre ve daha az maliyetle üretilmeye başlamıştır. Bu durum geleneksel yöntemlerle üretilen ürünlerin değerlerini ve maliyetlerini daha fazla artırmıştır. Bugün artık geleneksel yöntemlerle üretilen ürünler daha zor ulaşılır ve daha lüks değeri taşıyan objeler olmuşlardır (Gündüz,2022:68).

Zeynep Tosun, marka koleksiyonlarını oluştururken Anadolu coğrafyasında farklı yörelerde yaşayan birçok geleneksel sanatının yine o bölgelerde yaşayan kadınlar tarafından üretilmesi sağlamaktadır. 2018 yılında Haute Couture koleksiyonu olan Harem Geceleri Mercedes Benz Fashion Week İstanbul kapsamında defilesini gerçekleştirdi. Bu koleksiyon oluşturulurken hayatın üreten kadınlarını yol haritası olarak belirleyerek güçlü, kendi kararlarını alabilen, yaratıcı işleri tercih eden kadınlardan ilham alınarak yapılmıştır (Görsel 10).

Görsel 10: Harem Geceler koleksiyonu (URL-6).

40 görünümünden oluşan koleksiyonda, vizon kırmızı, taş, gri, açık yeşil, bej, altın ve gümüş renkleri hakimdir. İşlemeli transparan uzun elbiseler, tüller üzerinde bulunan tel kırma ve boncuklar, parlak satenler, gösterişli saç ve küpe aksesuarları, dizlere kadar uzanan çizmeler ve topuklu ayakkabılardan oluşmaktadır. Geleneksel el sanatlarının yoğun bir şekilde görüldüğü bu koleksiyonda Kastamonu düğümü, el işlemleri, boru işlemler, Ayvalık işleri, tel kırma ve tel sarmalar yer almaktadır (Görsel 11) (URL-7).

Görsel 11: Harem Geceler koleksiyonu (URL-8).

Modanın, yaratıcılığa ve üreticiliğe olan yoğun ilgisi tasarımların sürekli olarak kendilerini yenilemelerini ve geliştirmelerini sağlamaktadır. Kültürel, yerel, etnik, eklektik ve gelenekselin bulunduğu Zeynep Tosun tasarımlarında modanın yenilikçi ve geleneğin modern yansımasını görmek mümkündür. Kültürel mirasın taşıyıcısı olan bu tasarımlar geleceğe kültürel yatırımlar olarak yansımaktadır.

Apasas; The City of The Mother Goddess koleksiyonunda tasarımcı ilhamını mitolojideki güçlü kadınlardan arasında olan ve Anadolu’ da yaşamış Amazon kadınlarından ve onların hayat hikayelerinden esinlenerek İzmir Selçuk Efes Antik Harabeleri’ n de gerçekleştirmiştir. Efes Antik kentinin isminin tarihte eski dönemlerde Arzawa Krallığı’ nın dilinde Ana Tanrıça kenti anlamına gelen Apasas kelimesinden geldiği düşünülmektedir. Birçok mitolojik hikâyeye sahip olan bu bölge de Anadolu’ ya yayılmış ve tamamı kadınlardan oluşan topluluklardan oluştuğu bilinmektedir. Erkeklerin egemen olduğu dünya da onlara baş kaldıran ilk kadınlar olarak bilinen bu topluluğun aynı zamanda Savaş tanrısı Ares’ in kızlarına, vahşi doğa ve ay tanrıçası olan Artemis’ e taptıkları bilinmektedir (Görsel 12) (URL-9).

Görsel12: Apasas; The City of The Mother Goddess Moodboard (URL-10).

“Apasas; The City of The Mother Goddess” isimli koleksiyon 2021 İlkbahar Yaz Couture Fashion Week İstanbul kapsamında dijital olarak gerçekleştirilmiştir. 24 görünüm ve 42 parçadan oluşan koleksiyonda mistik havanın egemen olduğu, Tanrıça görünümüne bürünmüş styling parçaların hepsi koleksiyona özel olarak değişik teknikler kullanılarak oluşturulmuştur (Görsel 13).

Görsel 13: Apasas; The City of The Mother Goddess koleksiyonu (URL-11).

Koleksiyonda bulunan her bir parça geleneksel el sanatları işleme teknik ve yöntemleri kullanılarak oluşturulmuştur. Tüm parçalardaki işlemler ay ve güneşten yola çıkarak yeni başlangıç olarak ay figürü, gün doğumu ve doğanın uyanış ritüellerine güneş figürü kullanılmıştır. Tamamı özel tasarım olan işlemler Bartın yöresine ait tel sarma, tel kırma, Kastamonu yöresine ait düğüm, püskül işleme teknikleri kasnak, lazer teknikleri ve ajur gibi geleneksel işleme yöntemleri kullanılmıştır (Görsel 14).

Görsel 14: Geleneksel teknikler (URL-12).

Antik Çağlardan beri dişilik ile özdeşleşen, yeniden doğum ve ölümsüzlük gibi olguları simgeleyen inci işlemlerde yılan figürlerini sıklıkla tel kırma tekniği kullanılarak yapıldığı görülmektedir. Boyundan çapraz bağlamalı olan üstler, derin yırtmaçlara sahip etekler, şalvarlar ve iki parçadan oluşan Amazon kadın silüet kombinlerinden esinlenerek tasarımlar gerçekleştirilmiştir (Görsel 15).

Görsel 15: Amazon kadın görünümleri (URL-13).

Büyük kalın inci boncuklardan yapılmış boyunluklar, yılan figürlerinin yer aldığı küpeler ve kulaklar için tasarlanmış ear cuff küpe setleri, saçlarda metal örgü aksesuarları, savaşlarda korunma amaçlı korumalıklardan esinlenerek oluşturulan troklu konçlu sandaletler vb. aksesuarlardan oluşan tasarımlar koleksiyonun görünümlerini tamamlamaktadır (Görsel 16).

Görsel 16: Apasas koleksiyonu işlemler (URL-14).

Sonuç

Maddi kültürün bir parçası olan geleneksel el sanatları zengin teknik, malzeme, motif, renk ve ürün çeşitliliği bakımından varlığını korumaktadır. Teknik bakımından basit ve çeşitli araç gereçlerin yardımıyla yapılan el sanatları, günlük ihtiyaçların karşılanması, yaşam alanlarında bulunan ev, giyim donatıları ve çeyiz kültüründe sıklıkla tercih edilmektedir. El sanatları işlevsel olarak kullanılması ve tüketiciyle buluşmasını sağlamada yeni nesillerin bu sanatlara karşı bilinirliğin ve sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.

Moda tasarımında geleneksel el işlemlerini sıklıkla kullanan Zeynep Tosun, koleksiyonlarını oluştururken Türk kültüründen beslenerek tasarımlar yapmaktadır. Bu doğrultuda geleneksel mirasın aktarılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında aktif rol oynamaktadır. Böylelikle geleneksel, etnik ve modernin birleşiminden oluşan tasarımlar kültürel açıdan, gelecek nesillere taşınmaktadır. Geleneksel el sanatlarının günümüz şartlarında tercih edilmesi ve tasarımlarda yer alması tarihin eski devirlerinden başlayarak günümüze kadar çeşitli uğraş ve emeklerle oluşturulması giyim kuşam kültürünün bilinirliğinin araştırılmasında önemlidir.

Kaynaklar

- AKPINARLI, F. ve BULAT, F. (2016). “Tekstil Yüzeylerinin Manipülasyonu ve Dijital Transfer Baskı Denemeleri”. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, C. 9, S.17,167-186.
- AYGÜN, M. (2020). “Giyim Süsleme Sanatında Lale Motifi”. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 8, S. 53, 1230-1241.
- BAHAR, T. (2013). “Beypazarı’nda Geleneksel Kadın Giyim Kuşamında İşlemeli Başörtüleri”. *Art-E*, C. 6, S. 12, 139-152.
- BARIŞTA, Ö. (1999). “Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk İşlemleri”. Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- BEGİÇ, H. N. ve ÖZ, C. (2018). “Çankırı Özel Gün Ritüellerindeki Elmas Taç Geleneği”. *Milli Folklor*, C.15, S. 118, 114-129.
- BEGİÇ, H. N. ve ÖZ, C. (2019). “Geleneksel El Sanatlarımızdan Elazığ Palu Çakması’nın Sürdürülebilirliği Üzerine Bir Çalışma”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 29, S. 2, 181-190.
- BEGİÇ, H. N. ve ÖZ, C. (2019). “Trabzon ve Çevresinde Kullanılan Peştamal Dokumaları ve Günümüz Tasarımlarında Uygulanması”. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, C.11, S. 21, 475-492.
- BEGİÇ, H. N. ve ÖZ, C. (2020). “Türk Kültüründe Çobanlık ve Çoban Giysisi–Kepenek, Çoban Kürkü.” *Türkoloji*, S. 102, 105-124.
- DEMİR, M. ve VAROL, A.H. (2019). “Bartın Yöresine Ait Tarihsel ve Kültürel Bir Değer: Tel Kırma İşi”. *International Social Sciences Studies Journal*, C. 5, S. 37, 3142-3153.
- GÖREN, S. (2021). *Bartın İşi Tel Kırma Geleneksel El Sanatının Halk Bilimsel Açıdan İncelenmesi*. Yüksek lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- GÜNDÜZ, S. (2022). “Batılı Hegemonik Moda Karşısında Etnik Moda ve Rıfat Özbek Tasarımları”. *Culture Academy*, C. 2, S. 1, 59-77.
- KARAÇORLU H. ve YETİM F. (2016). “Amasra Müzesinde Bulunan Tel Kıрма (Bartın İşi) ve Hesap İşi İşlemleri Üzerine Bir Araştırma”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 9, S. 43, 1118-1130.
- KAYA DURMAZ, L. (2019). *Kadın Halk Giyim-Kuşam Özelliklerindeki Değişimlerde Kadınların Rolünün Nitel Araştırma Yöntemi ile İncelenmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- KOCA, E. ve KOÇ, F. (2016). “Türk Halk Giyiminde Kullanılan Süslemelere Tipolojik Bir Yaklaşım”. *İdil Dergisi*, C. 5, S. 19, 237-262.
- ÖZNEHİR ÇAKIR, B. (2017). *Bolu ili Mengen ilçesinde bulunan tel kırma işlemlerinin incelenmesi ve yeni tasarımlar*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- PAKSOY, G. (2003). *Koleksiyondan Kreasyona (From Collection To Creation)*. Promat Matbaacılık.
- SOYEL, S. (2022). Eklektik, etnik ve modern. *Timreport Dergisi*, 205, 62-65.
- SÜRÜR, A. (1976). *Türk İşleme Sanatı*, İstanbul: Ak Yayınları.
- TANSUĞ, S. (2021). *Ege’ de Renklerin Cümbüşü*. İzmir: Araçlar Ambalaj Matbaacılık.

İnternet Kaynakları

- URL-1: “Tel Kıрма İşlemesi”, (Erişim: 15.04.2023).
- URL-2: “Tel Kıрма İğnesi ve Tel Kıрма İpliği”, (Erişim:15.04.2023).
- URL-3: “Tel Kıрма Örnekleri”, (Erişim: 15.04.2023).
- URL-4: “Zeynep Tosun Tasarımları” (Erişim: 19.04.2023).
- URL-5: “From Anatolia to Sirius Koleksiyonu”, (Erişim: 19.04.2023).
- URL-6: “Harem Geceler Koleksiyonu”, (Erişim: 19.04.2023).
- URL-7: “Harem Geceler Koleksiyonu”, (Erişim: 27.04.2023).
- URL-8: “Harem Geceler Koleksiyonu”, (Erişim: 19.04.2023).
- URL-9: “Apasas; The City of The Mother Goddess koleksiyonu”, (Erişim: 27.04.2023).
- URL-10: “Apasas; The City of The Mother Goddess Moodboard”, (Erişim: 05.05.2023).
- URL-11: “Apasas; The City of The Mother Goddess Koleksiyonu”, (Erişim: 19.04.2023).
- URL-12: “Geleneksel Teknikler”, (Erişim: 19.04.2023).
- URL-13: “Amazon Kadın Görünümleri”, (Erişim: 19.04.2023).
- URL-14: “Apasas Koleksiyonu İşlemler”, (Erişim: 05.05.2023).